

5. Górniak J., Zasady budowania porządku organizacyjnego a funkcjonowanie administracji publicznej, [w:] Hausner J. (red.), Administracja publiczna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 146-153

6. Łukasiewicz J., Zarys nauki administracji, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2004.

7. Szandurski J., Toksyczne zarządzanie kadrami w urzędzie, Samorząd Terytorialny 7-8/2007, s. 36-46

8. Misiąg W. (red.), Wzorowy urząd, czyli jak usprawnić administrację samorządową, jak mierzyć jej zadania i wyniki, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2005

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-79>

**ПРАВО ЗАТРИМАНОЇ ОСОБИ БУТИ НЕГАЙНО
ПОІНФОРМОВАНОЮ ЗРОЗУМІЛОЮ ДЛЯ НЕЇ МОВОЮ
ПРО ПІДСТАВИ АРЕШТУ: СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Драгунов Віталій Вікторович

*аспірант кафедри кримінального процесу,
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

У пункті 2 ст. 5 Конвенції про захист прав та основоположних свобод встановлено, що «кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього». Цей аспект має вкрай важливе значення, адже лише володіючи достатньою інформацією щодо свого арешту особа може в повній мірі реалізувати свої права.

Починаючи зі справи «Фокс, Гемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ зазначав, що зобов'язання, встановлене у п.2 ст. 5 Конвенції містить елементарну гарантію того, що «будь-яка заарештована особа повинна знати, чому її позбавляють волі. Відповідно до цього положення будь-якій заарештованій особі повинні бути повідомлені простою, нетехнічною мовою, яку вона може зрозуміти, основні правові та фактичні підстави для її арешту, щоб мати можливість, якщо вона вважає за потрібне, звернутися до суду щоб оскаржити його законність» [1].

ЄСПЛ завжди скептично ставиться до ситуацій, коли заявники не були повідомлені про причини свого арешту ані до, ані після арешту. Такий контекст мала, зокрема, справа «Байсуєв та Анзоров проти Грузії» [2], у якій заявникам не було надано жодного письмового документа щодо підстав їх тримання під вартою ні протягом самого тримання під вартою, ні навіть згодом після звільнення. Втім, під час перебування в умовах несвободи їх допитували та проводили інші слідчі дії. Слід відзначити, що такого роду порушення можуть підривати загальну справедливість судового розгляду в майбутньому, адже допит особи у випадку, коли вона є затриманою, але не усвідомлює у зв'язку із якими саме подіями, автоматично порушує також і її право на свободу від самовикриття.

Другим важливим аспектом у межах розглядуваної проблематики є визначення проміжку часу, протягом якого особа повинна бути повідомлена про підстави її арешту. Положення п.2 ст. 5 Конвенції вимагає, аби таке повідомлення було здійснене «негайно», втім, ЄСПЛ у своїй практиці ніколи не вказував на темпоральні межі реалізації такого обов'язку. Оцінюючи наявність порушення права на свободу та особисту недоторканість у цьому аспекті Суд бере до уваги усі обставини справи. Наприклад, у справі «Сааді проти Сполученого Королівства» Суд визнав недостатньо швидким повідомлення особи через 60 годин з моменту затримання [3].

Доволі часто у практиці Суду повставало питання про характер та обсяг повідомлення особи про причини затримання. ЄСПЛ у цьому аспекті дотримується позиції, що затримана особа повинна знати не тільки правову підставу затримання, але й має бути достатньо обізнаною про фактичні підстави. Порушення п.2 ст. 5 Конвенції у зв'язку із недотриманням цього стандарту ЄСПЛ констатував у рішенні «Петков та Профіров проти Болгарії» [4]. Суд вказав, що накази поліції про затримання містили лише посилання на застосовні правові положення, не вказуючи жодних фактичних обставин. Така вказівка є недостатньою для цілей п.2 ст. 5 Конвенції.

Положення п. 2 ст. 5 Конвенції покладають на органи національної влади також зобов'язання повідомити затриманого «про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього». У практиці ЄСПЛ є випадки, коли заявників не повідомляли про інші провадження, які були розпочаті щодо них. Така ситуація мала місце у справі «Лева проти Молдови» [5]. Заявника було затримано у зв'язку із розслідуванням одного провадження, а про наявність щодо нього двох інших відкритих проваджень органи влади його не повідомили, про них він дізнався опосередковано зі змісту апеляційних скарг. Враховуючи, що матеріали цих двох проваджень використовувалися для обґрунтування

необхідності тримання заявника під вартою, Суд вказав, що він мав бути повідомлений про них одразу. Відповідно, така суттєва затримка у реалізації органами влади свого обов'язку становила порушення п.2 ст. 5 Конвенції.

Із наведеної практики ЄСПЛ випливає ряд ключових стандартів дотримання п.2 ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод при затриманні особи. По-перше, роз'яснення прав затриманій особі має відбуватися простою мовою, яка буде їй зрозумілою, по-друге, роз'яснення причин затримання має передувати проведенню слідчих (розшукових) дій за участю затриманого, по-третє, особа повинна бути повідомлена про підстави затримання максимально повно, при цьому важливим є роз'яснення саме фактичних підстав затримання, а не тільки правових.

Література:

1. Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom: Judgment of the European Court of human rights, 30 August 1990. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57721>

2. Baisuev and Anzorov v. Georgia: Judgment of the European Court of human rights, 18 December 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-115302>

3. Saadi v. The United Kingdom: Judgment of the European Court of human rights, 29 January 2008. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84709>

4. Petkov and Profirov v. Bulgaria: Judgment of the European Court of human rights, 24 June 2014. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-145006>

5. Leva v. Moldova: Judgment of the European Court of human rights, 15 December 2009. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-96177>